

HERKÜL MILLAS
18 Kasım 2014
ZAMAN GAZETESİ

Türkiye'nin yıllardır bir "güneybatı" sorunu var. Son yıllarda bu sorun birkaç ülkeyi kapsayacak boyutlara ulaştı.

İşin başında herhalde Kıbrıs ve Yunanistan vardı. 1950'lere uzanan, zaman zaman, 1974'te olduğu gibi savaşa neden olan, kimi zaman Kardak krizinde olduğu gibi gerilimler doğuran bir sorun vardı. Türkiye-Yunanistan ilişkilerinin gerilimli olmasına neden olan bu yakın geçmiş son yıllarda "idare edildi". Sorunlar askıya alındı, saldırgan söylemlerden kaçınıldı, güven artırıcı önlemler öne çıkarıldı. Ama sorunlara çare bulunmadı: Ege havzasındaki anlaşmazlıklar, Kıbrıs sorunu ve azınlık hakları gibi konuların üstü külle örtüldü. Ama alttan alta yanan ateş hep oradaydı.

Zamanla Kıbrıs “ülke” olarak da gündeme geldi. Hatta bu gerilime Kıbrıs iki ülke olarak katıldı: Güney ve Kuzey olarak. Türkiye bu alanda yalnızlaştı. Kuzey Kıbrıs uluslararası alanda bağımsız devlet olarak resmen tanınmadı. Güney ise Avrupa Birliği’nde eşit statüde bir ülke. Türkiye’nin bu ülkeyi tanımaması aslında Türkiye’ye sorun olmaya başladı. Son haftalarda gerilim arttı. Güneybatı’da savaş gemileri ve denizaltılar dolaşmaya başladı. AB ve ABD, bu safhada Türkiye’nin yanında yer almadı.

Güneybatı, Suriye ile de sorun oldu. Dost Esad baş düşman oldu. Hatay hep kuşkulu bir geçmişi hatırlatırdı ama “kardeşlik” düzeyindeki iyi ilişkiler son aylarda ölüm kalım kavgasına vardı. Mısır ile de ilişkiler bozuldu. İsrail de aynı seyri izledi; dostluğun yerini varlıksal bir karşıtlık aldı. Bu alanda çok ender rastlanan bir durum doğdu. Birbiriyle düşman olan iki ülke, Suriye ve İsrail, her ikisi de ayrı ayrı Türkiye’ye düşman oldu! Oysa uluslararası ilişkilerde kuraldır: Düşmanımın düşmanı dostumdur, derler. Ama Türkiye bir ilke imza attı: düşmanımın düşmanı da düşmanımdır dedi.

Yunanistan, aksine, klasik formülü izleyerek Mısır ile ilişkilerini ilerletti. Güneybatıda Yunanistan-Kıbrıs-Mısır yakınlaşması doğdu. Aslında Mısır’ı bu ittifaka iten kısmen Türkiye oldu: Mısır düşman ilan edilince, Mısır’ın yeni dostlar araması çok doğal sayılmalı. Şimdi Yunanistan-Kıbrıs-İsrail yakınlaşmasını da izliyoruz. Dolaylı olarak güneydoğuda dört devlet bir araya geliyor. Bu dört devletin ortak özelliği Türkiye tarafından dışlanmış olmaları.

İran’dan güneybatıya uzanan bu hasmane ülkeler yayı kuşku götürmez bir olay, ama bu durumun yorumu çok farklı olabiliyor. Her ülkenin kendine özgü gerekçeleri, “hakları”, istek ve hedefleri olabilir. Bunların bir kısmı uluslararası alanda kabul görebilir veya görmeyebilir. Türkiye de, her ülke ile olan ilişkilerini ayrı ayrı ele alıp değerlendirebilir ve politikalarının doğruluğunu savunabilir. Ama genel tablo oldukça sorunlu: Türkiye, özellikle birkaç yıl öncelere kıyasla, şaşırtıcı derecede yalnızlaştı. Meseleyi kim haklı kim haksız biçiminde ele almanın pratikte bir yararı da olmayacak. Veleve ki, her ülke ile ilişkilerinde Türkiye hep haklıdır; bunca dost olmayan komşularla sarılı olmanın istenmeyen bir durum olması değişmiyor. Zaten bir ülkenin dış ilişkilerinde haklı olup olmadığına bakılmaz, o “haklılığın” iyi sonuçlar verip vermediğine bakılır.

İç ve dış Kürtler sorununu, Suriye ve Irak içindeki “iç savaşı”, bu gerilim odaklarının Türkiye’ye sıçrama olanaklarını, 2015’in Ermenistan’ını ve Kuzey’deki komşu Rusya ile ısınan havaları bir yana bıraksak bile, pek kuşku yok ki bu genel gerilimli tablo yine de oldukça karamsar bir gerçekliği gösteriyor. Cevaplanması zor iki temel soru şu: a) Bu duruma neden gelindi ve b) bundan sonra ne yapılabilir? Bu soruların cevabını vermek hiç de kolay değil. Nedenler birden çok ve karmaşık olabilir; bu alanda çözüm üretmek uzmanların işidir; çözümleri önermek için

belli bazı bilgilere sahip olmak gerekir; kimi zaman “öteki tarafın” da uzlaşmayı istemesi gerekir, vb. Ama en başta yapılması gereken durumu “görmektir”. Durumu görmez de hayali senaryolar kurarsak sorunlar azalmayacak, birikecektir.

En başta durumun normal olmadığını, Türkiye'nin geçmişte pek yaşamadığı bir yalnızlığı yaşadığını görmek gerek. Avrupa Birliği'nden, pek çok Arap ülkesine, Güneydoğu'dan Güneybatı'ya sorunların yığıldığını kabul etmek gerekir. Bu durumu uluslararası komplolar, bizi kıskanan lobiler, iç ve dış düşman ve hainlerin işi olarak görmek vicdanları rahatlatır ama bu açıklama çözüm üretmez. Kaldı ki, dış mihrakların komplolarına karşı önlem almak, karşı ittifaklar üretmek de siyasetin sorumluluğudur. Bunca güç “bize karşıysa” bir şeyleri yanlış yaptık demektir. Yok, “bütün dünya yanlış yoldadır ve biz tek başımıza dünyaya çekidüzen veriyoruz” veya “tarih ilerde bizi haklı görecektir” yorumlarını seçiyorsak, kısa vadede durumun düzelmeyeceğini ilan ediyoruz demektir.

Sanırım bir şeylerin yanlış yapıldığı ve bazı değerlendirmelerin isabetsiz olduğunu kabul etmedikçe durum değişmeyecek. Ama yanlışta ısrar neden? Yanlışların kabulünün oy kaybına neden olacağı korkusu olabilir. İdeolojik bir inancı terk edememek başka bir neden olabilir: “Haklılığımızın” ispatı, pragmatik bir ulusal çıkar sağlamadan daha önemli sayılabilir. Bu alandaki “kararlılık” –yani direnme ve ısrar– bir var oluşsal dürtü olabilir. Bazı değerlendirmelerin yanlış olduğunun kabulü, temel bazı kimlik ve inançla ilgili olabilir. Bu görüşleri terk etmek veya değiştirmek temel bir felsefeyi veya paradigmayı değiştirmek kadar zordur. Zaten kolay olsaydı bugüne kadar da bazı şeyler değişir, bu ortam oluşmazdı.

Belki ilk elde yapılması gereken, gelen eleştirmelere “kulak kabartmak” olabilir. Ancak farklı görüşlere, eleştirilere, yorumlara ve sitemlere açık olmak sanıldığı kadar kolay değildir. O söylenenler yanlışlarımızı hatırlattığı için rahatsızlıklara neden oluyorsa ilk tepkimiz, bunların sözcülerini de lobilerin, komploların içinde görmek olacaktır; malum, doğruyu söyleyeni yedi köyden hep kovmuşlardır. Sanırım usta yönetici de tam bu alanda görülür: korkmadan dinler, çekinmeden rota değiştirir. Ve bu noktada kısır döngüye varmış oluyoruz: yanlış siyasetin aktörlerinden doğru siyaset istemek ne denli isabetlidir? Kutuplaşmanın zirve yaptığı ortamda kim kimi dinleyebilir ki? Sorunların en büyüğü de bu olabilir: Kulakların devre dışı kalmış olması.